First edition

very fine copy
with excellent impressions

complete in three parts -
each plate explained in back. -

At the end four added plates - unexplained -
(models for dimmer-pieces) - numbered
2, 6, 5, 8.

Wurzbach I, p. 728

With the text signed by the
artist - see last page -

EX SCIENTIA SPES
JULIUS S. HELD

Toneel
van
SINNEBEELDEN
Geopent
TOT DIENST VAN
SCHILDERS
BEELTHOUDERS ETC
door
A. HOUBRAKEN
I. Deel.
N.o I

A. 't EEUWIGHEYT. 2

3.
D' TYT.
AH.

4 VOLMAEKTHEYT. A. Hibrak

SCHOONHEYT.
A.H: 5.

Gelúksaligheit.
A:H. Fec

Vergenoege
A.H. f.
7

ONSCHULT.
A:H:
S.

GETROUWHEYT.

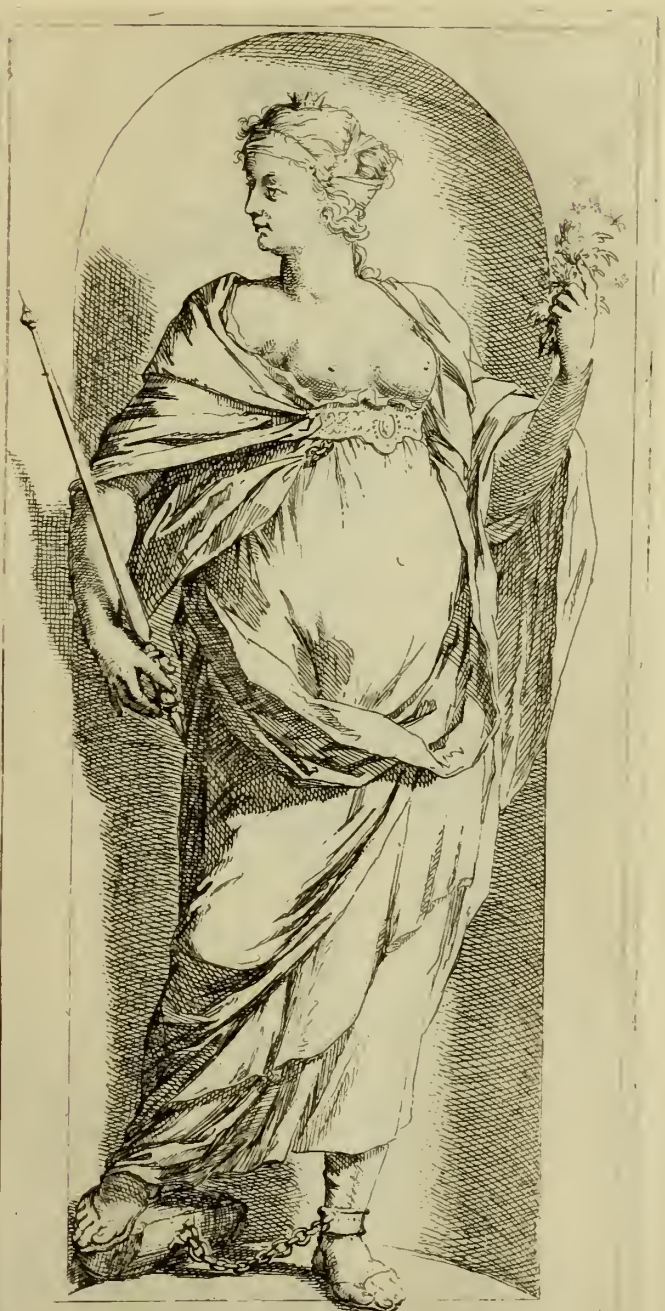

AA. GETROUDE — — STAAT. JJ

Zoedigheit.
A. H.
12.

Nateur.
A.H. 13

14.

15 FULCAAN. & APOLLO. A. Houbraken. fec: & Exc

16 D: SONDE. AH.

A: Houbraken fec.
JUPITER & SIMELE.
17.

A. Houbr.
GODVRUCHTIGHEYT.
J.S.

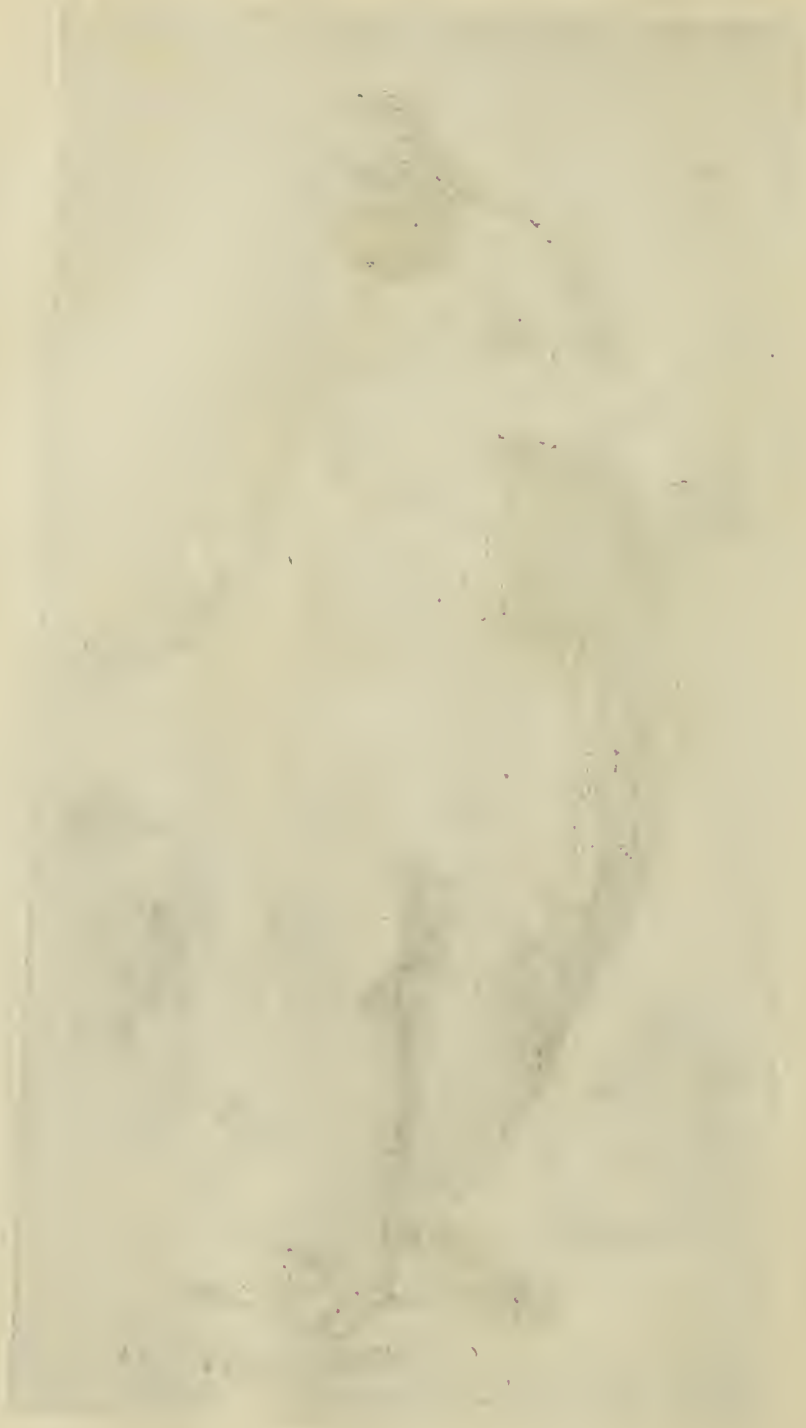

19 Mildadigheit. A:H.

SPEELKONST.
A:H. Fec.
20.

A. WYSHEYT

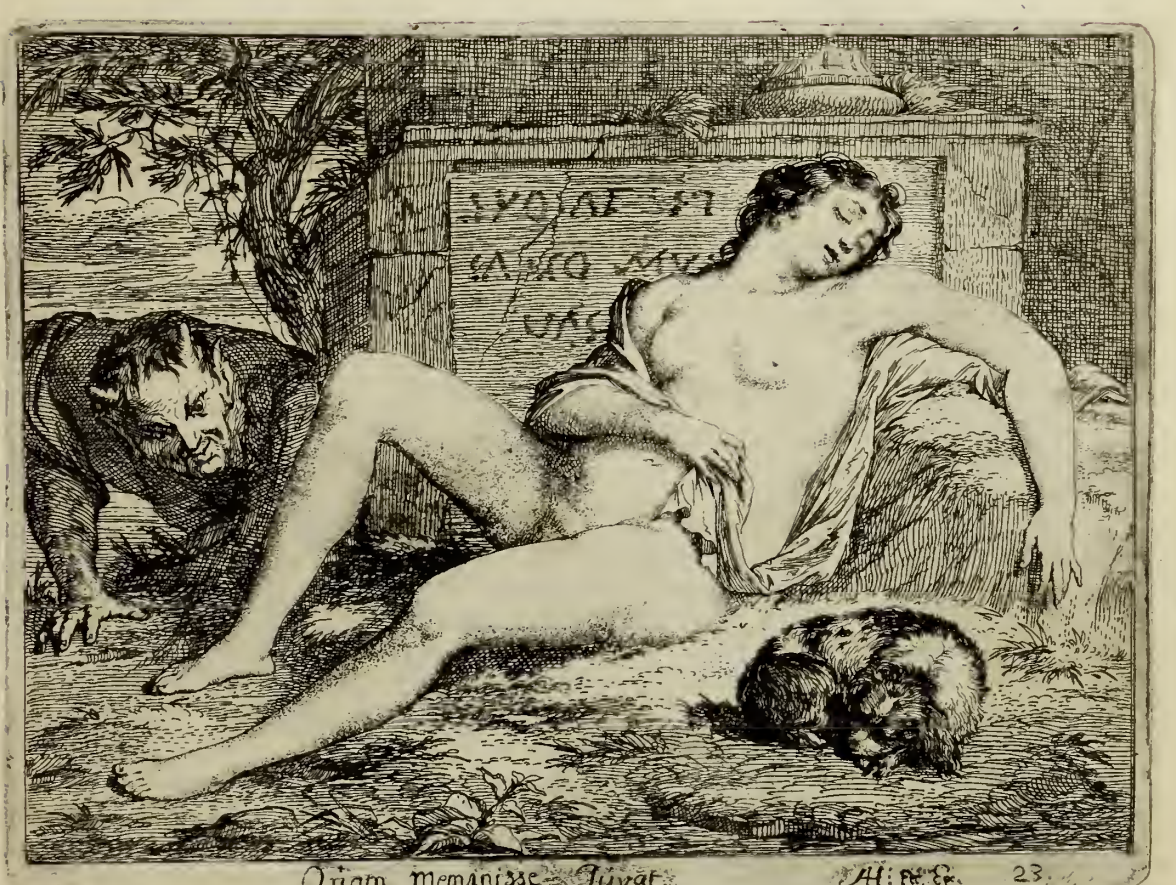

Quam meminisse Juvat. Al: Pr. Ec. 23.

Toneel
van
SINNEBEELDEN
Geopent
Tot Dienst van Schilders
Beeldthouders etc.
door A. Houbraken II. Deel.
N.o I.

A. Houbraken

A. Houbraken. Fec: 1699.

Römheijt 13.

Priapus
37.

Nieuwe
Ordonantien.
van
SINNEBEELDE,
Geschikt
Tot het Schildere van
Deure: Haarts:ee-stücke. etc.
door
A. Houbraken.
jjj deel.

4

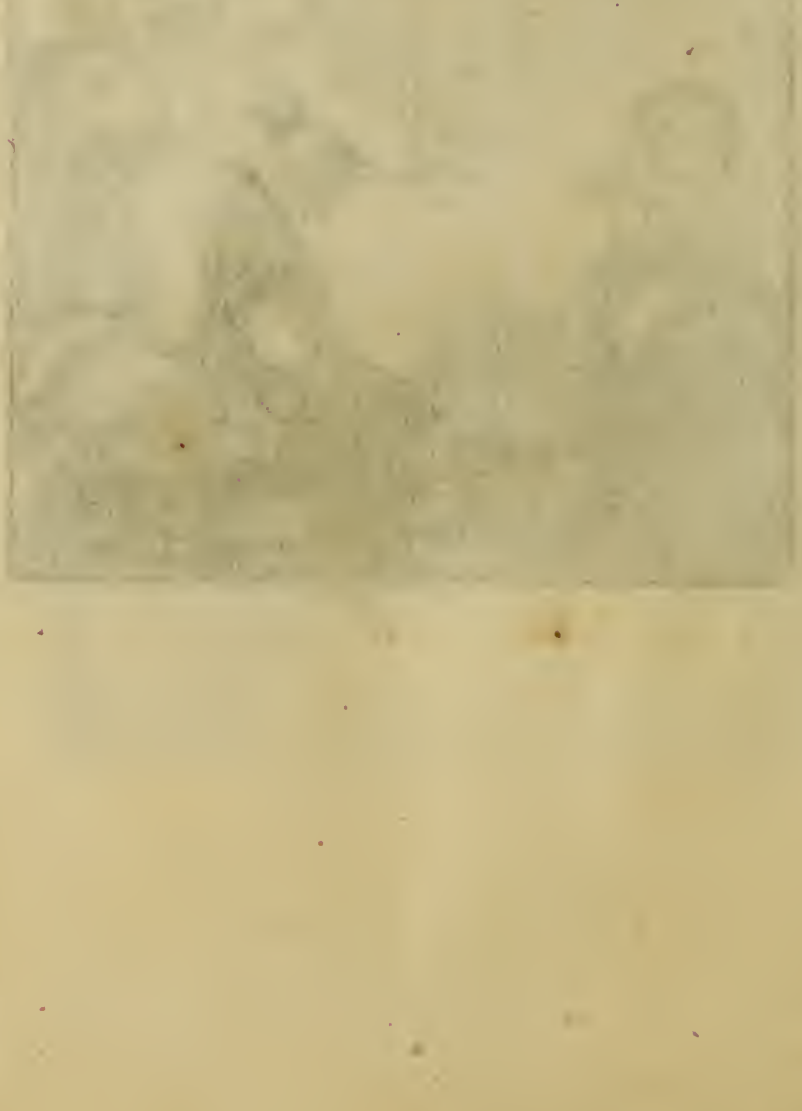

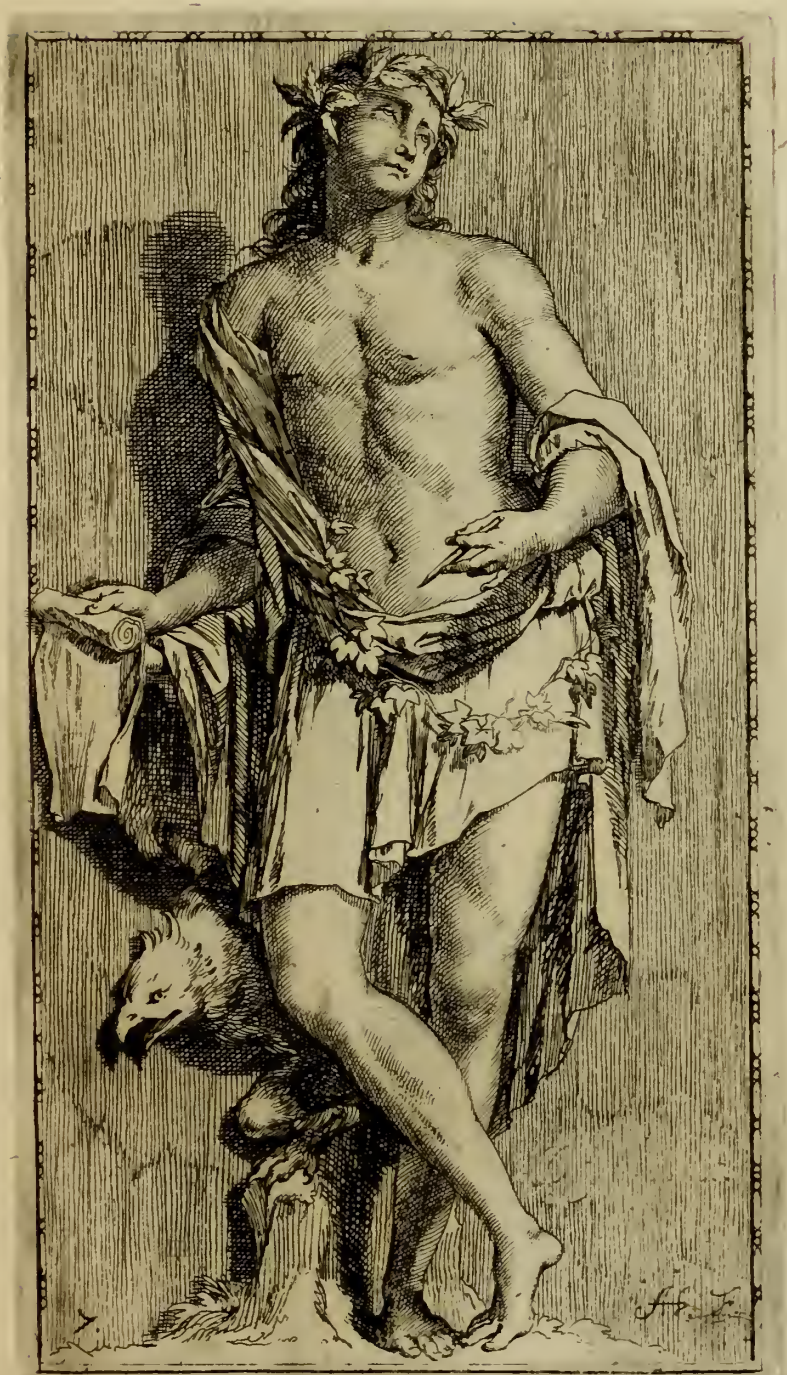

DEMOCRIT.

A6. HERACLIET

BEVALLIGHEYT.
Ab.
j3.

A. H. EYGENLIEFDE. 14

D. Jaghf.
35.

DANKBAER
HEYT

Haulbraken. Fec. et Exc.
17

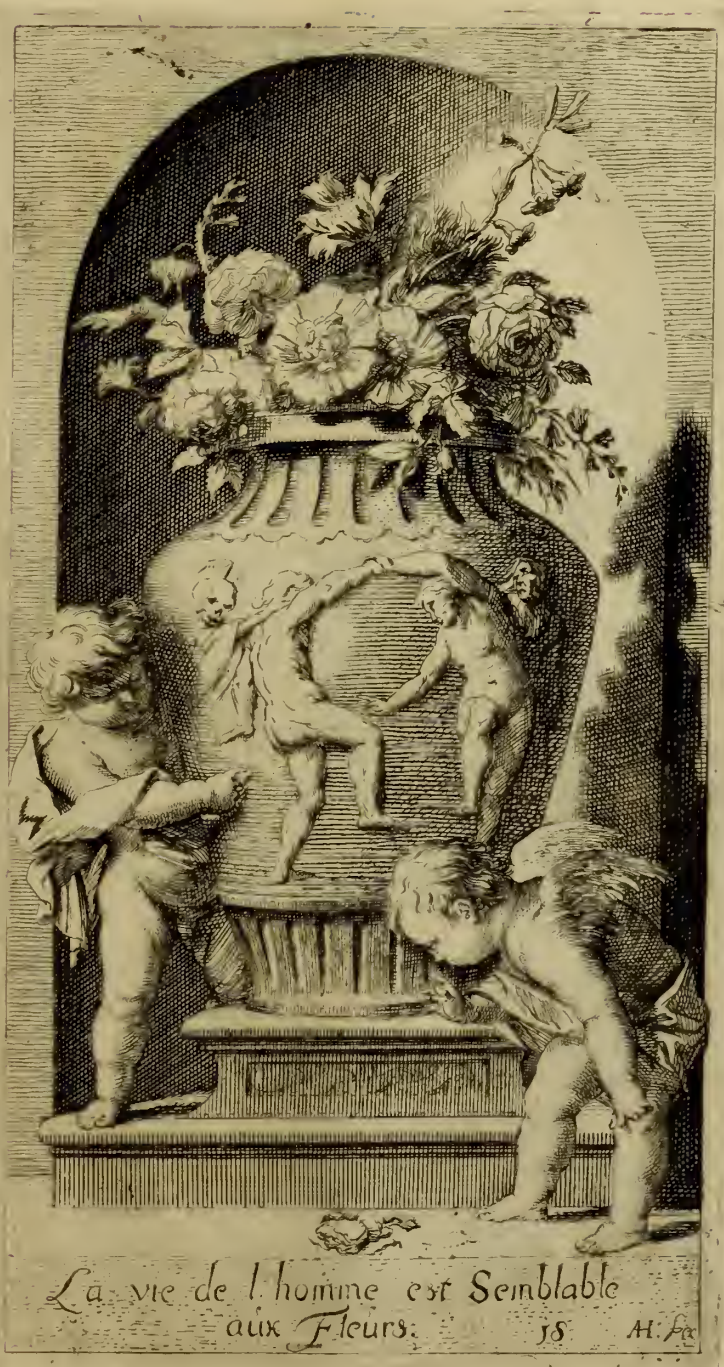

La vie de l'homme est Semblable
aux Fleurs. 58 A. fec

19

Ordonnances des
Tableaux a mettre
devant les
Gemineés
Inventé
par
A: Houbraken

Houbraken

Houbraken, fec

A. Houbraken fec. et ex.

Monsr. ANTHONY de VOS,

Mijnen Vrind,

WY hebben naer het voorbeeld van anderen, die haer bevlijtight hebben tot den opbouw van de Konst, en soo de hand hebben gereikt tot algemeene dienst, ook yets willen aen 't light brengen, soo wel tot algemeene nut, als ook aenleydingh te geven, van ook andere daer toe uyt te locken, en te spooren.

Verschot van deftige Ordonantien heeft Italien en Vranckrijck (dienstigh om brave Geesten in de Konst, hare gedagten verder op te helderen) in dese tijden, overvloedigh ons medegedeelt, soo heeft ook dien grooten LARES, ten dienste van 't algemeen veel Treffelicke Ordonantien aen den dag gegeven.

Maer gelijck het is gelegen in den aenbouw van de natuerlicke werelt, even soo is het ook in de Konst, daer zijn Mannen, daer zijn ook Kinderen, de laetste moeten aengequeekt, en d'eerste met vaste spijse doorvoed worden. Nu dese waren genoegh beforght, voor d'aenkomelingen alleen was handreycking noodigh.

'T had my al lang verveelt, de konst soo te sien mishandelen, van Menschen die haer werck maeckten van 't schilderen op Deuren, Vacken in Mueren, Nissinge, Haertstucken &c. dat het sig selven schaemde. De sommige die nog wat beter geschildert (en ten aensien van de plaets t' genoeg kosten verantwoorden) waren deerlick misteyckent, of sonder eenige welstant van Ordonantie.

'T is waer dat d'afteyckeninge van deftige en konstige Antique, door PERRIER BISSCHOP en andere in druck gegeven, door des selts groot getal, groot verschot, en ook geen kleyne dienst aen de Konst-oeffenaers heeft gegeven. Maer dewijl 't yeders doen niet en is, uyt soo veel deftige voorbeelden yets by een te stellen, en het tot sijn eygen te maken. Daer by komt nog dat de menschen in dese tijdt niet soo seer geset zijn op Naem-beelden, als een Mars, een Flora, Merkurius &c. als wel op Sinne-beelden. Soo bleef dan evenwel dit gebreck onvervult.

CESARE RIPA, geeft wel een groot getal van Sinne-beelden in grove schets aen de handt: maer die te paren, aen, en met een welgemaeckt Figuer of Lichaem, kon al mede niet als van geoeffende behandelt worden.

Weynig kost ook dienen, den sulke (wiens doen bestaet in enkel naer volgen, en voor welke ik dit Werckje heb opgestelt) al die sinrijcke en aerdige gedagten, ontrent Sinne-beeldige vertooninge (van ROMYN) in een onnoemlick getal van Boeken, als andersints verspreyt, om dat het in yeders vermogen niet en is meester te wesen van al die Boeken, waer aen die Prentverbeeldinge zijn toege-eygent.

Dus heb ik uyt den voorraet die ik tot mijn eygen dienst had opgeset (als gesnede Broot tot sulken gebruyck) de Leer-begeerigen-oeffenaers wat wilde mededeelen.

Tot de verkiesing van Sinne-Beelden ten opsicht van haer soort, hebben wy de sulcke opgestelt die wel het sekerste tot gebruyck souden konnen komen. Oock heb ick de Sinne-beeltjes en Ordonantien soo geschickt, datse yder tot haer bysonder oogmerck konnen voldoen. De enckelde Stantjes, behalve datse den Schilders konnen dienen tot het beschilderen van Deuren, Nissinge; &c. konnen oock dienst doen aen den Beelt-houders, om dat veele van de selve soo geschickt zijn datse bequaem uyt een hout soude konnen gemaeckt worden. Oock hebjer eygene Ordonantien tot het Beschilderen van Haertstee-stucken, vacken in Mueren, en Schoorsteen-stucken, soo dat dit Werck in 't geheel zijn gebruyck heeft ontrent vast Huys-çieraet.

Tot bequamer dienst heb ick goet gedacht om door een korte omschrijvingh, mijne gedachten ontrent mijn sin-vertooningen op te helderen, eensdeels om dat in de selve sullen voorkomen sulcke, die met mijn weten noyt in bespiegelingh van anderen voor mijn zijn gebracht; anderdeels oock om dat de reste van de selve niet geheel na den ouden Trant zijn gevormt, maer verscheyde veranderinge zijn gebracht in de bygevoeghde Ornamenten die het sinne-beelt uyt maken.

Doch dit sullen wy eerst doen, soo wanneer wy zijn ten eynde gekomen van ons voorgenomen getal.

Dit Werck dan by uytspanningh van my by der hant genomen, heb ick van mijn plicht geoordeelt aen U E: op te dragen, eensdeels om dat U E: onder het getal van mijne vrienden (die my al over Jaren geleden daer toe hebbe versocht) wel het yverighste my daer toe heb aengeset.

Siet dit dan aen als Voorlooper van een volgende werck; En ontfanght het met soo een harte, als waer mede ick het U E: opoffer.

Vaer wel.

D'Afdrucken van dit Plaet-werck zijn te bekomen tot Amsterdam, by Jacobus Moelaerd, *in de Huyde-straet. En tot Dordrecht by den Autheur.*

Aen de BEMINNAERS en OEFFENAERS Van de SCHILDERKONST.

IN naerkoming van onse beloften, (nu wy het getal van ons Plaet-werk, naar ons voornemen hebben ten eynde gebraght) soo willen wy onse korte betoging, dienende tot opheldering der gedagten ontrent onse Sin vertooninge, U E: meedeelen. Want gelijk door de spraek de gedachten van onse ziele word uyt gedrukt, daer door onse lichamelicke beweginge, ten eersten klaer, en verstaenbaerder, dan die van een sprakeloose ons voorkoomen. Soo hebben wy ook onse Sinne-beelden uyt dat ongeluk (datse niet als stomme Beelden door de weerelt soude wandelen) willen redden, en spraek bysetten, om te toonen wat de selve, yder op hare beweeginge willen seggen. Gelijk ons dan

N°. 1. In den TITEL voorkomt de TYT ontvouwende in een breed uytgespreyt Laken, het TONEEL van SINNE-BEELDEN.

De Schilder-jeught voorsien met hier gereetschappe schijnen haer te verheugen, op het openen van dit *Toneel*. De *Laster* die dog altijts dier op uyt is om een anders goede naem, en yver te bekladde; word door een van die aenquekelinge by 't hayr gesleept.

De WACKERHEYT die in haer hoost versierset pronkt met den Haen, schijnt met hare beweging, de jeught te Scholieren.

Den agter grond vertoont in flaauwe Schets, de Driften die dese Konst behandelaers natuerlick eygen zijn. Pogende altijdts te bereyken dat Top-punt waer in andere haer te boven stijgen.

N°. 2. d'Eerste Figuer die naer het openen van dit Toneel te voorschijn komt is d'EEUWIGHEYT, vertoont door sijn gestalte een oudt Man, op sijn hand draeght hy den Vogel *Phenix*, van den welke vertelt wort wanneer hy oudt en uytgeleeft is, hy sig selfs verbrant; Uyt welx asse weder een jonge Vogel geboren word. Heel toepasselick op *d'Eeuwigheyt*, want elke uytgediende Eeuw wort wederom vervangen door een nieuwe en die on-eyndig aen een geschakelt maekt d'Eeuwigheyt uyt; dat d'oude Egyptenaren niet on-aerdig hebben verbeelt door een omgekromde *Slang*, die de staert in den bek heeft. Alhoewel datse dit somtijts ook wel hebben toegepast op de Tijden die soo d'een van d'ander als worden ingeslokt.

N°. 3. De TYT. Van ons en andere afgeschetst in de gedaente van een oude Grijsaert, hebben wy ook eens willen vertoonen in de gedaente van een Jeugdig Meysje, met Laurieren gekranst, sy wijst op een Tafreel, op welk de 12. Maenden van 't Jaer zijn afgeschetst, boven de selve heeft sy een Spiegel: wier mede wy willen aentoonen, dat even gelijck de spiegel niet eerder of later onse Beeltenis ontfangt, dan als op en in dat oogenblick als wy ons voor het selve vertoonen; Ook alsoo de Tijt geen voor of na; noch uytgestrektheyt en heeft. Maer gelijk de Maenden d'een den anderen in ordre volgen, soo ook de *Tijt* niet anders zijnde als een oogenblick; en die onnoemelick in getallen aen een geschakelt maeckt de tijden uyt. Dat dan ook met een de reeden is waerom wy hier jeugdig vertoonen.

Aen hier voeten hebben wy gestelt een verslindende Draek, om dat de tijt alles wat lichamelik in dese Werelt is vernielt en opeet. Daerom wy haer ook hebben afgemaelt met Lauwrier bekranst; als Triumpheerster over ons kortduerig leven.

N°. 4. VOLMAEKTHEYT, hebben wy vertoont treckende met de Passer een Rond of Cirkel. Om dat die onder al de wistkonstige Figueren volmaektst wort geoordeelt, het Kleet met Starren geborduert, toont haer Hemelsche afkomst.

Wy hebben haer het Hooft met Roosen gesiert om dat alle volmaektheyt (eeven als die Bloemen) niet anders als behagelick kan voorkomen.

Ten deelen naekt hebben wy hier vertoont, om dat de volmaektheyt voor 't meerendeel bestaet in een ongekreukte en suyvere schoonen Omtrek, om welke rede wy.

N°. 5. De SCHOONHEYT geheel naekt hebben afgebeelt, sonder eenig optooysel of sieraet, wijl men geen schoon kan noemen als dat natuerlick is: want soo selfs *Paris* 't vonnes moest uytspreken, hy sou *Venus* haer goude Gordel en *Minerva* haer gepluymde Helmet doen afleggen.

Den Ruyker van Witte Lelien die sy in de hand heeft wil seggen, dat eve gelijck de Lelien in haer behaeglick Wit, en beminneliken reuk ; alle Bloem-gewassen passeert, soo sal ook een schoon Vrouwen Beeld, de ziel en sinnen beweegen, en opwecken, om de selve te beminnen, boven alle schoon dat in de weerelt is.

In de Regte hand (leunende op een Ronde Kloot een Sinne-beeld van volmaektheyt) gaven wy een Schakel Keten en Passer. Willende daer mede te verstaen geven; dat de schoonheyt, (sal het een volmaekt schoon wesen) bestaet in een seker getal van aen een geschakelde schoone Deelen.

N°. 6. GELUKSALIGHEYT, Gaven wy in d'een hand Scepter en Kroon, beteekenende groote staten en Heerschappyen: in d'ander hand gaven wy haer een overvloets hoorn vol alderhande vrughten; maer gelijk den Ackerman de vrugte van sijn arbeydt niet verkrijght als naer veel sweet en moeyten, word ook de gelukseligheyt; die in een ruste des gemoets bestaet niet als naer veel arbeyts gebooren.

N°. 7. VERGENOEGTHEYT. Om dat in *d'Armoede* een gebrek is van dat geen den menschen genoegen soude konnen geven; traghten den menschen het selve altijds t'ontworstelen. Nu sig van dit Monster (d'Armoede) t'ontslaen is Prijslik: en de begeerte tot sulke dingen die het gebrek vervullen eerlik. Maer alsooder in de grootste staten; en de meeste schatten, het grootste genoegen niet is; maer dikwils een grooten nasleep van Elenden; gaven wy de vergenoegtheyt een Spiegel in de hand, waer in sy die dingen van naerby beschoudt. En bevindende in groote Rijkdomme en Staaten: groote onrusten en bekommeringe: houdt sy haer vergenoeght met haare eygen.

N°. 8. ONSCHULD, dat wy de selve vertoonen door een Maeght in 't wit gekleet, is, om dat d'ouwde daer door de suyverheyt des gemoets te kennen gaven, daerom de sulke die de Gods-dienst bedienden, witte kleederen aenhadden.

Sy wast haer handen over een becken met water, met welk Element d'ouden veel ophadden, en hielden het selve voor een waar teeken van onschult en suyverheyt; niet alleen in de genen die de Gods-dienst behandelden; In welk geval men den sanger Israëls hoort seggen, *Ik wasschе mijne handen in onschult op dat ik ga tot uwen Altaer.* Maer ook in andere saaken. Soo swoeren de sulken die ten onreght van eenig schelmstuk betight waren, by dit suyverende Element; en wasten hare handen ten overstaen van al het Volk.

N°. 9. GETROUWIGHEYT, Gaven wy een Sleutel in de hand; om dat de selvige waerlik getrouw worden geschat. Die men over de bewaring van sijne goederen stelt. Sy heeft een hond by haer, welx natuerlicke getrouwigheyt voor haer opvoeders ons bekent is.

N°. 10. 't FORTUYN. Men heeft van oudts en ook nu onder alderhande staaten wonderlicke veranderinge gesien, Landen en Volken tot het Toppunt van macht en luyster opgeklommen, zien ter neder storten. Selfs boven en tegen alle bedenkelicke reeden. Dit gaf oorsaek aen het bygeloovig Heydendom (niet wetende waer sy die bewegende oorsaek souden 't Huys brengen) een Godheyt daer van te verdigten. In de gedaente van een naekte Vrouw, geblint, staende op een ronde Kloot, om te beduyden haer wisselvallige bedeeling van Gaven en Rijkdommen.

Wy hebben het selve vertoont, door een Vrouwe torsende in haer arm, een rijk geladen Hoorn. In de linker-hand heeft sy een Stuer of Roer van een Schip.

Dit Stuer of Roer, d'eenigste bewegende oorsaek van voor en tegenspoet, van ons wel of qualik wesen, noemen wy Gods wil en welbehagen.

Dat wy het Roer hebben gestelt op een ronde Kloot, is om te toonen de wisselvalligheyt die het in de gebeurlicke saken aen onse bespiegeling brenght, daer over onse Redenering stil moet staen, om dat wy sien sulke tot in armoede en veragting gevallen, die wy meende de gesegende te sullen zijn, en aen d'ander kant die by ons geschat zijn als uytvaegsels, eeten het vette der Aerden. Daerom die verandering gevallig voorkomen ten aensien van ons; maer ten opsigte van Godt zijn de selve bepaelt. En *by de Jehova sal sijn welbehagen doen.*

N°. 11. GETROUWDE-STAET. Vertoont met Kroon en Scepter, met een Ysere Keten Boey aen het Been: om te toonen, dat sy wel een vry gebiet en Heerschappy, voerd over haer Huys, dog onder haer Man als Opperhooft, aen welk sy door het houwlik is vast geschakelt. Dese Keten is gekramd aen een Blok, om dat het een welvoeglikheyt is in een Vrouw, haer te verbinden aen de Huyslicke saken. In gevolge van het spreekwoort. *De Getrouwde hebben een Blok aen 't Been.* Sy heeft in haer hand een Tak Alsem, daer de Byé op vliegen, om te verbeelden 't bitter en soet dat men in 't Houlik t'samen smaken moet.

Wy gaven haer ook Laerskens of Soolen aen de voeten, om te toonen dat de weegen des

Houwlix

Houwlix somtijts wel oneffen en met Doorne van Rampen en ongenugte bezet zijn. *De getrouwde treeden niet altijts op Roosen.*

N°. 12. ZEEDIGHEYT, hebben wy afgebeelt met neergeslagen oogen, en een tam gelaet. 't Is een gave Gods, en bestaet in sig selfs en andere wel te maniere. Daerom voert sy een Scepter en oog van gebiet; Om dat sy als bevelhebster de driften en neyginge des gemoets, zoo juist naer de middelmaet weet te bestieren.

N°. 13. NATUER, is dat vermogen dat God met de scheppinge aen de lighamen heeft gegeven, om in gevolge van die wijse schicking alles in goede order voort te brengen. Soo schiep God in d'Elementen een vermogen, dat zy 't Aertrijk beswangerde om met die geboorten te voeden al wat leven had ontfangen. Om dit eenigsins uyt te drukken gaven wy ons beelt een water-kruik onder den arm, welx druppelen het gewas bevogtigt: zoo wil ook de melk die uyt de borsten straelt, beduyden de natuer of het vermogen dat God in de lighamen geplaetst heeft om haer soortgelijken te teelen en te voeden.

N°. 14. VRINTSCHAP, is een onderlinge goetwilligheit en genegentheit, daer in bestaende dat men sijn evennaesten van harten gunt, deel te hebben in dat geen dat hem vermaek, en welweesen heeft bygebraght. Wy hebben ons sinnebeelt bekramt met mirtegroen en bloemen, om door die soete reuk, en aengename koleur, die aengenaemheit van de vrintschap te verbeelden. Haer bloote boesem toont dat het hurte toestemt met de mont.

De schael met Wijn, (dié al van oudts een sinnebeelt is geweest, en een teeken dat de sulke die deel hadden aen den selfde, ook van gelijk aen de beteekende saek) hebben wy haer bygevoeght.

Van gelijke ook de Granaetappel om te beduyden dat de Vrintschap de harten en gemoederen zoodanig aen den anderen verbinden; Even als den Granaetappel zijne kernen, de een aen d'anderen en zoo tot een lighaem t'samen heght en toesluyt. Uyt soo een suyvere grondt spruyt niet alleen alle gedienstigheyt, maer ook ten beste rading, en trouwhartige waerschouwinge. Dog niet gelijk *Apollo* aen *Vulkanus*, daer van wy een schets

N°. 15. Hebben ingelast: want die waerschouwing was geveinst, en diende om met hem en zijn onkuysse Venus te spotten.

N°. 16. d'SONDE, dit schriklik Monster-dier van God en menschen gehaet: hebben wy vertoont in een Disparaet Postuer, de verwarde ontvlegte haer locken, d'zaem gevronge handen, 't naar omsien op den worm die met zijn fenijnigen angel haer in de hielen steekt. Geeft duydelik genoeg te kennen de knaging van de Conscientie, en het gewisse van den sondaer. Haer voeten staen op een dorre en steekelige gront als van een naare Woestijn; Om dat wy de sonden moeten aenmerken als een verlatenen die in woeste wegen omdoolt en geen schuyl nog heul by God, en vroomen kan vinden. Want ten aensien van God is hy een ongehoorsamen, een oproerige, die tegen Gods wil en wet aendruyst. Want sonden eygentlik is dat, *te wille dat God niet wil.* En ten aensien van de vroomen en Godvreesende, leyt sijn vonnes ook al opgemaekt, Konink David sal voor allen spreeken: *En soude ik niet haaten Heere die U haaten en verdriet hebben om de geene die tegen U opstaan, ik haatese met een volkome haate, sy zijn my tot Vyanden.*

N°. 17. Hebben wy de Historie van *Jupitar* en *Cimelé*, en in de selve een voorbeelt. Hoe de begeerte en wensch. Wanneerse is geveest op ongeoorloofde dingen; straffe verdient.

N°. 18. Hebben wy de GODVRUGTIGHEYT vertoont, haer borst-çieraet toont aen, dat sy de waerheit draeght in 't binnenste, sy heeft in haer regterhand een kleyne Tempel, verbeeldende de waare Kerk, boven welkers dak, de H. Geest sweest. Welkers genade straalen hare ziele verlight. In de linkerhand heeft sy eenige stucken gelts die sy schijnt aen yemant te willen meededeelen: een hoedanigheit van die deught mildadig te weesen. Dat sy vleuken aen de hand heeft; wil seggen dat sy vaerdig, dat sy gereet is om wel te doen.

Onder hare voeten vertreet zy de ydelheit en wellust deses levens.

N°. 19. MILDADIGHEYT. Komt ons hier voor in een minsaem gelaet bekranst met bloemen. Om dat zy maer altijt zoo voorkomt den sulken die deelgenoten zijn van haare gaven.

d'Open handen, hebben al mede hare beduyding. My gedenkt geleesen te hebben, dat als de Gesanten van Bearn, order ontfangen hebbende, om een van de twee Soonen, van Heer Willem van Moncade tot haer Vorst te verkiesen, kosen zy dien welke haer in het begroeten voorquam, met vlak open handen; Om dat sy het voor een seker voorteeken van mildadigheit opnamen.

Wy gaven haer in de Regterhant juweelen en gelt. En gelijk als de handen werktuygen zijn, die na de geſteltheit van de ziel haer beweging maekt, geeft het te kennen dat gelijk de hand, alſoo ook het harte open ſtaet tot meededeelſaemheit.

In de linkerhant heeft zy een Paſſer, willende daer by toonen datmen ontrent het welbehandelen van deſe deught moet een ſekere maet houden, op dat het niet ſoude ſchijne te helle naer verquiſting; maer datmen (gelijk het ſpreekwoort ſeght) *zoo moet geeven, datmen geevende blijft.*

N°. 20. SPEELKONST, hebben wy vertoont, ſpelende op de Herp, een oudt en geacht Speeltuyg.

Hoedanig dit ſnaaren ſpel door liefelicke toon en klanken de ooren ſtreelt, en de geeſt opbeurt, is bekent. 't Is een ſpeelſtuk dat *Jehova* ſelfs verkooſen had, om het Offer te beantwoorden tegens over zijnen Altaer.

N°. 21. GEDIENSTIGHEYT. Is een goetwilligheit des gemoedts, ſpruytende uyt opregte liefde die men draeght voor ſijn evennaeſtens welweſen: wy hebben haer in een blygeeſtig, en voortgaende poſtuer afgebeelt; Om dat de bereytvaerdigheit en gewilligheit, een groot deel van den dienſt en een aengename bevalligheit aen de ſelfde geeft. Want daer anders een ſtuers, en regenſtrevigen dienſt ſlaefs en gehaet is: geeft deſe een byſonder genoege.

Opgeſchorte Kleederen, en Schoenen aen de voeten, heeft een beduyding van bereydvaerdigheit, na de ſtijl van Gods woort.

't Licht is een groot behulp en dienſt, in het duyſter, dus hebben wy dit beelt opgeſteit om te konnen dienen voor een haertſtee ſtuk: 't maekt een heel fraye vertoooning, by den avond, als men een ontſteeke kaers op een blaker ſteekt, in een gadt van het Raemt, juyſt in de geſloote hand van het beelt. Tot een ſelfde bedruyk hebben wy ook

N°. 22. Vertoont de *Wysheit* met en brandende Lamp, om dat de ſelfde is een verſtant dat door de beſondere genade Gods is verlight, en uyt dien hoofden beurt zy de ziele op, van de aertſche en light voorby gaende dingen deſes weerels (dat wy beduyde met de gevleukte Werelt-kloot, en de bloemen die zy onder de voeten treet) tot de beſpiegeling van nutter, duerſamer, en Hemelſche dingen, door de penne van Gods lievelinge in een open boek betooght.

N°. 23. Dit zoude konnen dienen voor een Schoorſteen ſtuk, *Quam Meminiſſe Juvat.* Geeft den zin genoegh te verſtaen.

II. DEEL.

N°. 1. MEt de tweede uytkomſt komt de *Schilderkonſt* op het Toneel, en een gevolg met haer, ſy ſpeelt de ſtomme, zoo dat men uyt haer beweging ſal moeten beſluyten wat zy ſeggen wil. Agter haer volght d' *Onreterkeit* met Ezels ooren. Hy beſchimpt al blindeling de Schilderkonſt en haer werk: ſteekende haer Tong, en Vingers na. Agter hem ſtaet de *Nijt*, met haer ſenijnig hooft. Gevolght van de *Laſter* gekroont met een heckel. Haer kleed geborduert met gepſplitſte tongen, en een Schaeln y in de hant (waer mee zy heur agterklap blaeſt) wil al mee wat ſeggen.

De SCHILDER-KONST haer ſelven daer aen niet kreunende ſwenkt haer, en wend haer Tafreel na de *Reede*, die met aendaght ſchijnt te letten op het werk. Wat het nu ſeggen wil dat zy nackt ten Toneel komt? zy heeft de beeltenis van de *waerheit* aengenomen; Om dat het aldervoornaemſte van haer konſt-werk, (en 't geen hoogagting verdient) beſtaet in het opvolgen, en vertoonen van waerheden.

Dat zy een doek voor de mont heeft, wil ſeggen dat de tonge niet moet pleyten voor 't penceel, dat het werkſtuk zig zelfs moet verantwoorden.

Op 't laetſte blaet van 't I. Deel, hadden wy een begin gemaekt; ſoo ſullen wy dan hier aen den anderen laten volgen, ordonantien die dienen konnen tot Schoorſteen-ſtukken, beſtaende in enkelde gedaghten behalven dat

N°. 7. Vertoont wort *Narciſſus* die ſijn ſelven in 't water ſpiegelt; een ſinnebeelt van eyge liefde, en hoe dat men ſoo ver kan koomen, dat men daer ſelfs in verdrenkt.

N°. 3. Daer *Dido* treurt, haer ſiende van *Eneas* verlaten.

N°. 9. POMONA. en N°. 10. Daer *Ariadne*, van *Theſus* verlaten zijnde, van *Bachus* op het Eylandt gevonden, en getrooſt wort.

N°. 13.

N°. 13. REYNIGHEYT hebben wy verbeelt 't aengesigt met een sluyer overdekt, leunende op een kalom, in de hand heeft zy een witte Lelie; met een sluyer het aengesicht te bedecken, heeft by d'Oude Hebreen voor een sinnebeeld verstrekt, van suyverheit, en kuysheit. Van daer over gegaen tot de Romeynen, was het selven tot sulken algemeen gebruyk, en bewijs van eerlikheyt ontrent de Vrouwen gekoomen, dat men aengeteeckent vint, dat *Cajus Sulpitius Gallus* zijn eygen Vrouw verstiet, en verlaaten heeft, om dat zy ongedekt was uytgegaen.

De Kalom wort haer bygevoeght, om dat dese Deught, even als een Pylaar bequaem is voor 't lighaem om op te rusten, ook aen 't gemoet rustte verschaft, dat anders door de sonden ontrust wort.

't Witte Kleed en de Lelien, voegen dese deught (t' wijl die in haer verwe of witheyt 't naeste by 't light komt) om de suyverheyt en reynheyt des gemoeds uyt te drukken.

N°. 14. VOORSIGTIGHEYT. Is een reghtmatige beschouwing, en vergelijking van de gepasseerde dingen, met de toekomende of tegenwoordige, daerom gaven wy haer in de hand het hooft van *Janus* met twee aensighte. Onder die beteekenis van de Heydenen ge-eert.

De Winkelhaek (een gereetschap by de Timmerluyden in gebruyk, waer door zy proef nemen of haer werk na den haek gevoeght is) hebben wy haer niet oneygen bygevoegt. Om dat de Voorsigtigheyt in haer vooruyt-gesight, de toekomende dingen overleght en meet, by de uytgangen van de Voorleedenen.

N°. 15. MIDDELMATIGHEYT. Hebben wy afgebeeld, hebbende aen d'eene zijde een wreedaerdigen Leeuwe aen d'ander zijde een zaghtmoedigh Lam. Willende daer mede te verstaen geven, dat wy in alle onse betraghtinge, den Middelweg moeten houden, tusschen dese twee uyterssten.

N°. 16. Wy hebben hier nog by gelast twee TERMEN, dienende tot çieraden in Thuynen: en om aen het uyt-eynde van wandelingen te plaetsen.

By *Didacus Saavedra* (in zijn sinspreuken van staet) vond ik aengemerkt (dat my in den sin braght om zoo yets te vertoonen) dat de Thebanen, de bequaemheyt van staets-bediende, bysonder die over 't Reght saten, vertoonden door beelden sonder handen; de Reede was, *hadden zy toegeslooten handen, het had zijn beduyding van gierigheyt, en indien sy open stonden waaren zy gereed om gaven t'ontfangen.* Sulk soort van beelden heeft men naderhant geplaetst in de Roomsche Hooven, om daer by te seggen dat men geen beter bewakers voor de Thuynen kost vinden als die, welke wel oogen hebben om op de bloemen en vrughten aght te slaan, maer geen armen of handen om yets te beschadigen.

Dus heeft men sulk zoort van beelden als Patroonen en beschermers van de Hooven aengesien, en seekere kragt toegeschreven gelijk aen *Priapius*; de bewaerder van de Vrughten die wy

N°. 17. Hebben afgebeeld zoo als hy ons in de Beschrijvers der Roomse Oudtheeden voorquam, met een lang Riet, of lies, op sijn hooft. De plooye van sijn kleed, (welkers slip van de swaerten der Vrughten neerweeght) geeft duydelik teeken genoeg; dat een Manlikheyt onder het selfde bedekt staet, waer by sy wilde beduyden de Teelkragten, en door het snoeymes dat hy in de hand heeft, dat hy ook opsight had op die Thuyn-oeffening.

Wat sy nu willen seggen met het riet dat op sijn hooft stont, het was om de Voogelen uyt den Thuyn te jaagen. Sulke bewaerders en beschermers van Thuynen, zijn by ons de Moolicken, die men in de Kerseboomen set om de Vogels af te schricken.

III. DEEL.

N°. 1. OP 't openen van de Gordijn voor ons *Toneel der Sinne-beelden*, met de derde uytkomst komt de *Schilder-konst*, voor de tweedemael op het Toneel, maer in een andere gedaente verkleed; zy heeft twee vleuken aen de slaapen des hoofts, om de wakkerheyt en hoogklimmende geest en gedagten te verbeelden. Die sy in het welbehandelen van haer konstwerk noodig heeft.

Den AAP is haer by gevoegt, om dat dit Dier bysonder van natuer is afgeright om alles na te bootsen.

De dood en 't leeven door het fackel-light afgebeelt, geeft de menigvuldige veranderinge

van zaken in de behandeling van de konſt te kennen, ſoo wil ook het masker te verſtaen geven (dat men even als de Toneel-ſpeelders) een aendoening van perſoonen, en zaken, moet hebben; ſal men die dingen natuerlik en wel vertoonen.

Het Toneel-ſcherm agter hier, toont het inſight van een Kamer, waer in afgebeeld ſtaet, ſulken zoort van huys-çieraden, als wy in ons werk hebben opgeſtelt.

N°. 2. Vertoont hoe dat de Tijt de WAERHEYT aen de Weerelt ondekt, gelijk wy het ſelve hebben afgebeeld by den Heere Pieter van Bloklant, boven een deur, waer van wy hier de ſchets vertoonen) agter de *Tijt* ſtaet de *Leugen* die tegens de *Waerheyt* ſtaet te woeden; ſijn weerſchijn-kleed is beſtickt met veelderlye ſoort van Momaenſigten en Tongen.

Het Weerſchijn-kleed beeld aerdigh af d'onſtantvaſtigheyt en d'ongelijkheyt van den leugen, want gelijk op elke de minſte beweging de kleuren van het weerſchijn heel anders voorkomen, zoo verandert ook een leugenaer zijn vertellinge op een wenk: En weet heel ſelden ſijn voorgaende leugenen met zijne naervolgende gelijkſtemmig- en overeenkomende te brengen. Daer uyt het ſpreekwoort gebooren is, *de leugenaer moet een ſterk geheuge hebben.* Den aenbrant geſteken bos ſtroo, die hy in de hand heeft, beduyt. Dat gelijk het ſtroo, light ontfonkt, en light weder uytgaat: Ook de loogen uyt een geringe oorſaek gebooren word, en ook wederom haeſt verſterft.

Aen d'ander zijde ſit de WAERHEYT bynae geheel naekt, want ſoo met een ſluyer bekleed is, dient niet om haer op te pronken; want ſy is uyt haer natuer ſchoon, en heeft geen optooyſel van opgepronkte Reedenen noodig. Haer hooft-çieraed pronkt met de beeltenis van de Son; om niet alleen te toonen dat de waerheyt een Vriendinne van 't Light, maer ſelfs een alderſuyverſte light is, waer aen de duyſtere Reeden moeten worden geproeft. Dit nu wil het open boek beduyden dat zy in de hand heeft, namelik, dat in de boeken (door een naerſtige oeffeninge van 't verſtant) de waerheyt der dingen gevonden word.

In d'ander hand heeft zy een Palmtak. Een zoort van Ooſterſche Palm, waer van geſeght wort, hoe dat zy ook wort gedrukt, geen ſwaerte magtig is te beletten dat zy hare ſcheuten van ter zijden uyt reght opſchiet, en zoo tegens alle verdruckingh het hooft boven houdt.

Den agtergrond vertoont een Piramide, een Graftnaeld, en daer op een Heldenborſt-beeld; en aghter het ſelfde een wakend oogh.

Nu wil de TYT met zijn vingerwijs dit zeggen, ſchoon dat de *Leugen* tegens de *Waerheyt* woed, en de ſelfde ſoeckt te drucken, dat een oog van Godlicke voorſorge, ſoodanig waekt tegens het gewelt van de *Leugen*, datter altijts gedagteniſſe der *Waerheyt* overblijft.

N°. 3. Wy hebben hier ook ingelaſt eenige ordonnantien dienſtigh tegens ſchuynsſtaende Leſſenaaren (waer langs men light ſchept in gangen en galeryen) te ſchilderen. *Dus* hebben wy in deſe plaet door twee kindertjes vertoont. Hoe de *Naerſtigheyt* de *Luyheyt*, of *Traegheyt* (als onnut) verſchopt. Het eene hebben wy beduyt door den kraeyenden Haen, en het ander door den Schilpad, het traeghſte dier onder de Son.

N°. 4. Brengen wy in beſpiegeling hoe d'ARMOEDE van de *Wereltlingen* wort verlaten en veraght. Het ſit heel naar te kijken wijl zijn hope van Redding (uyt dien elendigen ſtaet) weg vlied. De handen zijn hem vaſt gebonden; de wieken (om hem uyt deſe laeghten op te beuren) zijn hem gekort. Hy heeft geen pijlen (om hem tegens deſe plaeg te beſchermen) meer op zijn kooker.

N°. 5. Hebben wy vertoont hoe dat de KUYSSE-LIEFDE. De ſtreeling van de *Geyle-Liefde.* Schoorvoetende en veragtelik met een afgekeert weſen van hem afgeweert, bewarende in die worſteling ſorgvuldig zijne *Reyne-Liefde*, door een Tortelduyf afgebeelt: van welke geſegt wort, dat hare kuyſſche min eens door de dood geſcheyden, zy het voor een ſmet ſoude houden met een ander van haer ſoortgelijke te paaren.

Wy hebben het hooft met Palm bekranſt, dat verwinning beteekent. Om dat deſe Deught des gemoets; Niet als naer een kragtige verwinning van onſe bedorven hartstogten wort verkregen.

Den Bok voegden wy by d'Onkuyſſe, of Geyle-Liefde, om dat getuyght wort van dat dier dat het onmatig is in Teelluſt.

N°. 6. Sijn kindertjes die twee leege waappenſchilde vertoonen. Die geplaetſt zijnde naer yders genoegen, met een wapen kan worden gevult.

N°. 7. DIGHTKONST. Hebben wy vertoont met lauwre gekranſt, en met klimops bladeren omgord, om dat gelijk de Lauwrier haer meeſte aghting verdient, om haer duerſame

groe-

groenigheyt, hebben de Dighteren ook dit alleen tot haer beooging dat haren naem en d'agting voor haer werk langh magh leven.

De Klimops-blaaden daar mede hy gegord is, beduyden hoe der Dighteren geeſt, niet altijts om laeg, maer ook wel tot een hooghten opklimt. Den Heere D: V: Hoogſtaaten ſeyde eens aerdig in een vers aen mijn (ſinſpeelende op Vondel.)

En zie hoe dat die Sonne rees,
Die nimmer kroop als Veyl langs d'aerde,
Maer ſteets vermaek met voordeel paerde:

Tot dien eynden pronkten het Konſt-genootſchap (dat met den Jaare 84. in deſe onſe Stad Dordreght onder opſigt van dien Heer begin nam) met den Tijtel *Prodeſſe & Delectare*, en 't waer te wenſchen dat der Dighteren geeſt, altijts het nutte beoogde. Soo ſoude haer naem ten goede leeven, die anders ook wel door haer verſſe levendigh blijft, maer als een onnutte Dighter.

Men ſal het ſinne-beeld niet te kort doen, de beeltenis af te male met een levendig Rood, om dat de beweging van het bloed, door de ſterke Drift, en wackerheyt der geeſten aengeſet; gemeenlik ſulke koleur die lichaamen byſet.

Wy voegen hem een blaauwe kleed aen, geborduert met ſtarre, niet alleen om dat der Digteren geeſt ſomtijts in ſijn vlught tot boven de wolken ſtijght (waerom wy hem ook den Arent hebben toegevoeght) maar om dat het wort geoordeelt een ſonderlinge gave te zijn die door byſondere gonſt van den Hemel wort meede gedeelt, dit ſtemt *Plato* toe, als hy ſeght. *Dat de Geeſt der Dighteren door een Goddelicke drift worden beweeght, door de welke ſy dikwils beelteniſſe van boven natuerlicke dingen begrijpen.*

Dit zy ſoo dat een Dighter van natuer ſomtijts wonderlicke Vindingen heeft, egter moet zy gepaert zijn met de oeffening, en die beyde, Natuer en oeffening, maken een Dighter.

Dit wilde wy beduyden, als wy ons ſinnebeelt, een Pen, en Rol Papier in de hand gaaven.

N°. 8. REEDE. Is die koſtelicke hoedanigheyt, waer meede den Schepper het mensdom byſonder heeft willen verheerlicken boven alle andere ſchepſelen.

Om een reght eygen vertooning van de ſelve te maaken, wierden wy te raaden haer te verbeelden als een Dapre Amaſoon: haer helmet is gepluymt met een Vuer-vlam; verſien met een ſpies en Helden-wapenrok, en nevens haer een ſchild met het hooft van Meduſa.

Den Helm, Borſtwapen Spies, &c. zijn teekenen van dapperheyt: die grootagting verdienen. en daerom niet onaerdigh op de Reeden gepaſt, voor zoo ver zy niet alleen de gemoedere van andere, maer ook die van haer eygen weert te beteugelen, 't is een Gulde ſpreuke *die zijn gemoet bedwinght is ſterker dan die ſteeden verwint.*

Den Schilt met het hooft van Meduſa wil al mee wat ſeggen; want gelijk op de vertooninge van het ſelve de vyanden verſtomde; Soo moet ook alle tegenſpraek, die zig aenkant tegens de Reeden, ſtom ſtaen, of naer een weynig ſcharmutſeling, Veltvlugtig, de verwinning voor de Reeden agter laten.

Wy gaaven haer een Vuur-vlamme op 't hooft.

't Vuur is een ſinne-beelt van ſuyvering, van beproeving; de ſpreekwijſen hier op ſinſpeelende zijn afgeleyt van een behandeling, Die de Silverſmeeden hebben om hun Gout en Silver te proeven. Dit brengen wy over tot de menſchelicke Reeden. Want zal de Reeden ontegenſprekelik zijn, dient zy de Waerheyt tot haer Baſus te hebben. Om hier preuf van te neemen (want dit is ten hoogſten noodig, wil men zig ſelfs, en een ander niet door dwaling misleyden, en bedriegen) moet men wel aght geeven, of al die denkbeelden van zaken, door de REEDEN onſe ziel ingedrukt (by gebrek van beter weeten) niet wel valſche indrukſelen en zoo ons ſelfs en andere bedriegen konden. Dit niet tegenſtaende is egter de veyligſte en ſekerſte weg; want gelijk als wy ten opſight van de ſigtbaare voorwerpen, ons t' eenemael op ons geſight verlaaten, en vertrouwen, ſonder ons op andere onſer ſinnen, of een anders oogen te beroepen: dewijl de natuer dat byſonder tot ſulken gebruk heeft geſchikt; zoo moeten wy ook ten opſight van verſtaenlicke ſtoffe, ons geloof t' eenemael aen het beſluyt van onſe reeden onderwerpen. Uyt dien hoofden geeft de Reeden ook geen de minſte toeſtemming op outhoriteyt van menſchen; om dat het mogelick is dat de ſelve ook konnen dwaalen, en ons tot dwaling leyden. Dit gevaer nu is zoo niet te vreeſen in onſe Reeden, om dat het niet apparent

is dat wy willens ons ſelven zouden bedriegen. 't Is waer dat de Reeden door een valſche waen, en quaade gewoonten, wel eens valſche beſluyten (van die dingen die by haer in beſpiegeling koomen) maekt. Dog de Reeden van veroordeel geſuyvert; kan men op de ſelfde (want waer ſal men ſig beter op betrouwen) ſtaet maaken, als op een onfeylbaare waerheyt; ſulx dat dat geen met onſe reeden over-een-ſtemt, alleen als waerheden van ons worden omhelſt. En alles wat daer teegens aenkant verdaght gehouden. Uyt dien hoofden ſal dan wel byſonder omſigtigh (in ſaaken van groote aengelegentheyt en die athankelik zijn van d'openbaring van een ander) dienen waergenoomen te werden, hoe de ſelve van tijt tot tijt is behandelt geworden. Anderſins al geloofde het de heele werelt, dat de boeken *Moſes*, (zoo als de ſelve ons op zijn naem voorkoomen) van Mooſes ſelfs geſchreven waaren, zouden zy het mijn dat niet wijs maken; om datter dingen in de ſelve ons voorkomen, die een onmoogelikheyt inſluyten, en tegen de geſonde Reeden aenkanten.

Dit ſeggen wy van ſulke dingen en zaaken, die wy magtig zijn door onſe Redenering te bevatten. Maer om nu te beſluyten van dingen daer van wy geen denkbeelt konnen geven aen onſe ziel, en egter een nootzakelik geloof inſluyt; daer van ſeggen wy, dewijl dat wy van een eyndig begrijp zijn, kan ook onſe Redenering niet verder gaen dan over dingen van een gelijke hoedanigheyt: want wat de verborgentheeden Gods, en de aenbiddelicke Drie-eenheyt van het Godlick weeſen belanght; daer voor ſtaet onſe Reedeneringh ſtil, en moeten die als een geheyligde waerheyt omhelſen, en toeſtemmen; om dat onſe ziel volkomen bewuſt is, dat die openbaring afkomt van zoo een die niet bedriegen en kan.

N°. 9. Bouw-konst, deſe geaghte konſt hebben wy vertoont door een Vrouw van bedaeghden ouder, om dat tot die wetenſchap wel een geoeffent en eervaare verſtant vereyſt wort.

Sy heeft in d'een hand een Winkel-haek, Paſſer, en Drijflood, al ſamen werktuygen noodig tot het gebruyk van die treffelicke wetenſchap, die beſtaet in gelijkmatige na de konſt gereguleerde deelen.

In d'ander hant heeft zy het ontwerp (in platte gront) van een bouwkonſtig werk; het eerſte en voornaemſte dat in die oeffening wort vereyſt, om uyt dien grontſligh het gebouw op te trecken.

N°. 10. Sangkonst. Deſe Heerlicke en geagte konſt die van ſulken nutten gebruyk zijn kan, dat *Jehova* ſelfs daer door heeft willen ge-eert zijn; En die door natuer en oeffening volmaekt wort. Hebben wy afgebeelt met een harp, om daer meede te beduyden; (ſal ſy door de ſangſtem onſe geeſten vlyen) dat haer toonen na de konſt moeten geſchikt zijn.

De Pedeſtal waer tegens zy aenleunt, is onderſchraeght van een Cireen, van welke ſchoonſingende gedrogten, (om dat vermoogen uyt te drucken welk die konſt op onſe ziel heeft) vertelt wort, wanneer den doolenden Uliſſus dit Eylandt daer de Cireenen haer aen het ſtrant onthielden voorby voer, hy ſig ſelfs aen den maſt liet binden; uyt vrees van dat zijn ſinnen mogten door die vlyende ſtemme verruckt en verleyt worden.

N°. 11. Democriet. Den inhoudt van den Titel tot ons 3. Deel beloofde ook te vertoonen (tot dienſt van de konſt-oeffenaers) borſt-beelden. Zoo hebben wy dan vertoont deſe beeldeniſſe. *Democriet*, van welke getuyght wort in ſijn leeven, de weereldt altijdts te belachen. en

N°. 12. Heraclet. Die zijn leeven lang de weerelt beſchreyden.

N°. 13. Bevalligheyt. Hebben wy vertoont met een krans van Rooſen. Om dat men van *Venus* vertelt datſe die onder alle ſoort van bloemen uytkoos, op dat hare ſchoonheyt des te bevalliger zoude zijn als ſy voor den Harder ter keure moeſt ſtaen. Om de ſelve Reeden gaven wy haer de *Helichriſus* in de hand, een bloem overeenkomende met de koleur van het goudt, zy was van een geaght gebruyk by de Heydenſche Paapen, om hare Afgods beelden te bekranſen, want in de Sonne ſtaende, gaaven zy een ongemeene glans van haer, als van ſoo veel Sonnen alſſer bloemen waaren, dat geen gering çieraet en bevalligheydt aen de ſelve gaf.

Men heeft al lang getwiſt, wie van beyden, of de ſchoonheyt dan of Bevalligheyt de voorrang in agting verdienden. Daer kan een ſchoon Vrouwen-beelt zijn en niet bevallig, en weder een bevallig Vrouwen-beeld en nietſchoon. En egter beyde beminlik.

De bevalligheyt beſtaet byſonderlik in twee gaaven. Aengenaemheyt in 't aenſien, en een lieflicke ſtem. 't Aenſien beſtaet in de aengenaame en lieflicke verwe, in de Aerdige en Hof-

lic-

licke beweginge, in een zoete lag, en minlijk opsigt. De stemme bestaet in 't bevallig spreken, waer ontrent ook wel bysonder een soudt van wijsheyt vereyst wort. Bevalligheyt seyt *Quintilianus is al 't geen met een seekere aerdigheyt, en lieflikheyt geseyt wort.*

N°. 14. EYGENLIEFDE. Hebben wy verbeeld staende te leunen tegens een Pylaar, waer *Bekommernis*, en *Vrees* staet op afgebeelt. Het Haes voor de Vrees: en den Haen voor de Bekommernis, wijl die in dit Dier zoo groot is, dat het hem belet zijn slaep vol uyt te slaapen; op dat den aenbreekenden Dag hem niet moght verrassen.

EYGEN-SELFS-LIEDE spruyt uyt *Bekommernis*, en *Vrees*. En daerom soekt sy niet alleen aen haer te houden al 't geen sy heeft, maer ook nog na haer te schraapen dat in haer vermogen is.

't Was den wil des Scheppers; dat den een des anders nut en welweesen besorgde, hier toe strekte de Wet. Van *sijn Evennaesten lief te hebben als sijn selven.*

Sig selfs te beminnen, en alles wat tot sijn welweesen behoort toe te brengen, is prijslik. Maer sig selfs lief te hebben, en alleen lief te hebben, is hatelik, en een sondige Eygen-liefde. Daerom hebben wy onse beeltenis afgeschetst met een schakel-keeten, waer mede hy aen sig selfs geschakelt is, soodanig, waer men de schakels begint, om te vervolgen, of van om laeg naer om hoog, of van hoog naer om laeg, komen egter weder tot het selfde lighaem. Vertoonende niet onaerdig den aart van d'Eygenliefde. Want soo der al neyginge van de ziel, of daaden van het lighaem (bestaende in weldaaden) naer buyten, tot anderen gaen. 't Is met die verwagting dat het met overwinst weeder te rugh sal keeren. En soo voldoetmen niet alleen, niet aen die billicke plight van de Liefde-wet. Maer men blijft een schuldenaer in naerlaatigheyt in 't geheel.

N°. 15. d'Jaght hebben wy verbeeld door haer Patrooneesse *Diana.*

N°. 16. DANKBAERHEYT. *Is een billicke plightquijting: spruytende uyt erkenteniss van genooten weldaaden*, en ten opsighte van Godt is het *een nootsakelicke goedwilligheyt.* Sy is staende verbeeld om de bereytveerdigheyt tot die daet uyt te drucken.

Sy stort gaaven van haare gesegenden overvloed uyt op den Altaer (een sinne-beeld van de Godlicke tegenwoordigheyt) waer aan het dankoffer is toege-eygent.

Dat zy het hooft atwent van de daetpleging van Dankbaerheyt; heeft onder de betraghters van de Christelicke Godsdienst hare beduyding: dat de gaven moeten naer buyten gebraght, en niet naer binnen, door beschouwing van d'Oogen; op dat het harte daer door niet soude opgeblaasen werden, en sig die als een Deught toe-eygenen. Dit wilde de Heere Jesus daer meede beduyden, als hy seyde, *dat de Linker hand niet moest weeten wat de Reghter-hand doet.*

Haer is bygevoegt den Oyevaer. Hoe dit Dier onder al d'andere dieren, wel de meeste Dankbaerheyt betoont, aen haer Ouders, of voorteelders wanneer sy oudt en gebreckig geworden zijn. Leest men by *Orus Apollo.*

N°. 17. Heel veel vint men ook in de Haert-steeden geschilderde Blompotten. En om niet alles te verwerpen wat anderen voor my hebben gedaen, hebben wy ook een stuk of twee opgestelt, dog in een heel anderen vorm, en die al mee wat willen seggen. Dus bevat het opwerk van dese bloem-kruyck het borst beeld van *Æschylus*, d'oudste bekende die de Tonneelen en de verandering van Persoonen verfonnen heeft.

> . . . . . *Æschylus boude, een vaste stee*
> *Op lighte Balkjes, en was vinder van Toneelen.*
> *Van Grijns, en Kleeding* . . . . . .

Segt *Pels* in zijn Toneelwetten.

Dus sietmen in een van de Kindertjes hoe het door aendoening van een vremd weesen, zijn eygen Speel-mackers, vrees, verbaestheyt, aenjaeght.

N°. 18. Hebben wy vertoont een BLOEMPOT, en onder het selfde een bockent kintje, dat zig ontset, over het haestig verslensen van een afgevalle bloem. Een ander kintje toont met een vingerwijs op de Pot: daer men uyt die beeltenisse van dansende Bachanten (die de Dood ontijdig wegrukt) een volmaekte sin-spiegel vertoont van de vergankelikheyt van 's menschen leeven.

N°. 19. Onse derde vertooning sal al meede zijn toestemming vinden, by menschen die beminners van Oudtheeden zijn. 't Verheeve borst-stuk vertoont de beeltenis van *Apol*, soo

als deſelven ons voorquam, uyt een oudt Marmer ſtuk, by den Heere *S. V. Til*, in zijn geleerden Voorlooper van de Pſalmen vertoont. Aen de voet van het borſtbeeld hebben wy een kintje vertoont, dat op een Harp ſpeelt. Die wy om haer vremd figuer gevolght hebben. Een ander kintje draeght de Vuer fackel. Welke beyde yder haer ſinſpeelinge heeft op de borſtbeeltenis. Zoo wijſt de Harp (aen Apollo toegewijt) in hem den Patroon van de zielberoerende ſpeelkonſt. En de onſteke Vuer Toors, en kroon met elf Sonneſtraalen. Toont aen hoe des ſelfs beeltenis, onder de gedaente van Vuer is ge-eerd. Daerom van ons geſchikt om te pronken op een haertſtee. Daer men het Vuer niet tegenwoordig hebbende; de verbeelding daer van de plaets mogte vullen. Met die ſelve reeden hebben wy

N°. 20. 't VUER, vertoont door een *Veſtaelſche Nonne*. 't Vuer (door de brandende lamp afgebeelt) was de Godheyt diens Brand-altaar zy met groote ſorg bewaekte.

De beſchreeve Rol in haer hand, wil ſeggen dat zy het geheym van de Godſpraaken ontvoude, welk *Orakel* of Godſpraek zy ontfing, door het gadt van den Drievoet; die wy onder haer vertoont hebben.

Hier meeden (geagte Konſt-oeffenaers, en byſonder mijne Konſt en Stadtgenoot onder welks opſight ik deſe mijne Eerſteling heb toevertrouwt) hebben wy geoordeelt voldaen te hebben aen den ſin van ons Plaetwerk. 't Welk ſoo deſe mijne moeyte met genegentheyt wort beantwoort, ſal wel light yets grooters volgen.

En zoo het moght koomen te gebeuren, dat dit ons werk door een ander wiert naergemaekt; zoo weet; dat ik geenige voor de mijne erken, dan die met mijn eygen hand zijn onderteykent.

A Houbraken

TE DORDRECHT,

Gedruckt by *Niclaes de Vries*, woonende in de Nieuw-ſtraet.
Anno 1700.